

- ŽALIEJI PIRKIMAI -

[Viešųjų pirkimų tarnyba](#)

klausk@vpt.lt / darniuju@vpt.lt

ŽVP NAUJIENLAIŠKIS!

Žalieji viešieji pirkimai (ŽVP) yra tęstinis ir nuolat besikeičiantis procesas, Lietuvoje ŽVP sistema yra vis dar besivystanti, dėl to visiems pirkimų dalyviams reikia prisitaikyti prie naujovių, kurios ateina kartu su pokyčiais. Tačiau gerai atliekant namų darbus, ŽVP iššūkiai yra įveikiami!

ŽVP naujienlaiškio tikslas – informuoti ir pasidalinti ŽVP vykstančiais pokyčiais, naujienomis, patarimais bei naudingomis užsienio valstybių nuorodomis (juk nebūtina viską išsiaiškinti vieniems, jei kažkas jau tai padarė).

Kviečiame ir Jus dalintis savo sėkmės istorijomis vykdant ŽVP! Tai labai padėtų ne tik mums, bet ir kitiems pirkimų vykdytojams. Gero skaitymo ir iki pasimatymo! - *Darniųjų pirkimų skyrius.*

ŽVP IŠŠŪKIAI

D. Vedricko, Viešųjų pirkimų tarnybos vadovo teigimu, „perėjimas prie darniųjų pirkimų yra galimybė kurti supratimu ir pasitikėjimu grįstus santykius tarp viešųjų pirkimų sistemos dalyvių, didinti pasitikėjimą viešųjų pirkimų institutu – privalome bendrauti ir bendradarbiauti su rinka, iš anksto informuoti apie besikeičiančią paklausą“.

Žaliųjų pirkimų iššūkiai

Pastebima, kad pirkimų vykdytojai susiduria su iššūkiais vykdant ŽVP – kyla klausimų nuo ko pradėti, kokie galimi sprendimai yra rinkoje. Kadangi 2022 m. bent 50 proc. viešųjų pirkimų turi būti ŽVP, tad pirmiausia vykdant ŽVP svarbus poreikių identifikavimas bei jų planavimas. VPĮ įpareigoja paskelbti 2022 m. planuojamų pirkimų suvestinę iki kovo 15 d., tad skatinama peržiūrėti visus planuojamus pirkimus ir susiplanuoti, kuriuose pirkimuose ir kokie aplinkos apsaugos reikalavimai bus taikomi.

Jei peržiūrėjus Aplinkos ministro įsakymu patvirtintus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus, negalite jų pritaikyti siekiamam įsigyti produktui, siūloma pasidomėti, ar tam produktui galėtų būti taikomi

I tipo ekologiniai ženklai, o galbūt rinkoje yra pakankamai tiekėjų, kurie konkrečioms paslaugoms ar darbams gali taikyti aplinkos apsaugos vadybos sistemos reikalavimus. Savarankiškai nustatant aplinkosauginius reikalavimus, svarbiausia įvertinti visą produkto gyvavimo ciklą, t. y. nuo produktui naudojamų išteklių, gamybos procesų, produkto naudojimo iki jo perdirbimo ar utilizavimo.

Bendradarbiavimas su rinka yra taip pat aktualus siekiant sėkmingų ŽVP. Taigi, parengus pirkimų planus, pasidalinkite jais su tiekėjais, tokiu būdu pranešite rinkai į kokius aplinkai draugiškesnius sprendimus planuojate investuoti.

APLINKOSAUGINIŲ REIKALAVIMŲ NUSTATYMAS

Pirkimų vykdytojai aplinkos apsaugos reikalavimus gali nustatyti pirkimo dokumentuose. Vadovaujantis VPĮ 35 str. 4 d., pirkimo dokumentai turi būti tikslūs, aiškūs ir be dviprasmybių, tam kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus, o pirkimo vykdytojai įsigyti tai, kas yra reikalinga. Dėl to ir aplinkosauginiai reikalavimai turi būti tiekėjui suprantami ir aiškūs, negali būti deklaratyvūs, dviprasmiški ar abstraktūs bei turi būti proporcingi ir **susiję su pirkimo objektu**. Pirkimo dokumentuose turi būti aiškiai nurodyti reikalavimai arba pateiktos aiškios nuorodos į atitinkamuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus, jie turi būti objektyvūs ir patikrinami.

Pavyzdžiui, jei siekiama nustatyti reikalavimą, kad būtų sunaudojama mažiau gamtos išteklių ar mažiau teršiama aplinka, pirkimo vykdytojas turi būti išsiaiškinęs, kurie gamtos ištekliai perkamam produktui yra naudojami, kiek jų įprastai sunaudojama, kokio sumažinimo pirkimo vykdytojas tikėtusi iš tiekėjo. Daugeliu atveju aplinkosauginiai reikalavimai turi tapti ir sutarties vykdymo sąlygomis. Sutarties vykdymo metu pirkimo vykdytojas privalo prižiūrėti, kad tiekėjas šių reikalavimų laikytųsi įgyvendinant sutartį.

Svarbu! Techninėse specifikacijose reikalavimai produktui turi būti nustatomi taip, kad būtų išvengta tiesioginės nuorodos į konkretų modelį ar šaltinį, konkretų procesą ar prekės ženklą, patentą, tipą, konkrečią kilmę ar gamybą. Nepavykstant to padaryti, pirkimo vykdytojas privalo suteikti galimybę tiekėjams siūlyti lygiavertius produktus.

PIRKIMŲ VYKDYTOJŲ ŽEMĖLAPIS - ŠVIESLENTĖ

Norite pasitikrinti, kaip Jūsų organizacijai sekasi vykdyti ŽVP? [Pirkimų vykdytojų žemėlapis – Švieslentės](#) pagalba galima stebėti ne tik savo, bet ir kitų pirkimų vykdytojų pasiektus ŽVP rezultatus. Rodiklių reikšmės galima stebėti pagal mėnesius, ketvirčius ir metus.

Naudojantis filtravimo sistema, pirkimų vykdytojai gali susirasti ŽVP pavyzdžių pagal pirkimo objekto grupę, pirkimo numerį, pirkimo vykdytoją ir kitus paieškos kriterijus.

DAŽNAI UŽDUODAMI KLAUSIMAI

Primename, kad Viešųjų pirkimų tarnybos tinklalapyje galite rasti [dažnai užduodamus klausimus ŽVP tema](#).

VIEŠOJI KONSULTACIJA DĖL ŽVP

Kviečiame pirkimų vykdytojus ir tiekėjus sudalyvauti Aplinkos ministerijos organizuojamoje viešojoje konsultacijoje – apklausoje apie žaliųjų pirkimų problematiką. Viešoji konsultacija vyks iki 2022 m. kovo 3 d. Detalesnę informaciją apie ją rasite [čia](#).

I tipo ekologinis ženklas

I tipo ekologinis ženklas (pagal LST EN ISO 14024) yra daugialypių kriterijumi (apima daug aplinkosauginių kriterijų) grindžiamas trečiosios šalies suteikiamas standartinis ženklas, kuriuo patvirtinama, kad tam tikros prekės, paslaugos ar darbai pasižymi aplinkai palankiomis savybėmis visuose jų gyvavimo ciklo etapuose. Visi „Global ecolabelling network“ asociacijos nariai yra I tipo ekologinio ženklo turėtojai, tad ekologinių ženklų pavyzdžių, produktų ir kt. galite rasti [čia](#).

Pavyzdžiui, šie ženklai nėra I tipo ekologiniai ženklai:

„Energy star“ ženklas žymi prekės energetinį efektyvumą. Tai reiškia, jog išskiriamas vienas konkretus kriterijus prekei.

PEFC (angl. The Programme for the Endorsement of Forest Certification) ekologinis ženklas atsakingam miškų valdymui.

„FSC“ (angl. Forest Stewardship Council) yra atsakingos miškininkystės ženklas.

UŽSIENIO ŠALIŲ ĮRANKIAI IR PRAKTIKOS

Norvegijos Viešųjų pirkimų departamento

sukurtas aplinkosauginių ir socialinių [kriterijų įrankis](#). Pasirinkus produkto grupę, įrankis pateikia visus aplinkosaugos ar socialinius aspektus, sukurtus būtent tam produktui. Pasirinkus kriterijus, atsidaro langas, kuriame galima pasirinkti kriterijų sudėtingumo lygį (bazinį ar pažengusį),

parodoma, kokioje pirkimo dokumentų dalyje rekomenduojama naudoti (pvz. techninėse specifikacijose), aprašomi kriterijaus tikslai, nurodoma, kaip įrodyti šį kriterijų viešojo pirkimo metu bei kaip jį patikrinti vertinant pasiūlymus. Taip pat yra suteikiamos nuorodos į papildomą informaciją bei nurodoma, kada kriterijus buvo atnaujintas.

Nyderlandų Viešųjų pirkimų ekspertizės centro

sukurtas socialiai atsakingų (Lietuvoje atitinkamo: žalieji ir socialiniai pirkimai) [kriterijų įrankis](#). Šio įrankio pagalba pirkimų vykdytojai pagal produktų grupes gali pasirinkti kriterijus, kuriuos nori taikyti savo viešajam pirkimui.

Įrankis yra itin paprastas naudoti – jis veikia katalogo pagalba ir suteikia galimybę pasirinkti ne tik žaliuosius, bet ir socialinius reikalavimus. Gali būti pasirenkami trijų lygių kriterijai – baziniai, reikšmingi ir ambicingi.

Naudingos EK nuorodos

Europos Komisija yra parengusi rekomenduojamus [aplinkosauginius kriterijus](#), kuriais pirkimo vykdytojai gali naudotis vykdant ŽVP. Dokumentai taip pat išversti į lietuvių kalbą.

Užsiprenumeruoti Europos Komisijos leidžiamą naujienlaiškį galite [čia](#).

Europos Komisija taip pat skelbia [gerąsias ŽVP praktikas](#). Viena iš jų yra apžvelgiama žemiau.

Švedijos Pirkimų tarnybos

sukurtas aplinkosauginių [kriterijų įrankis](#) aštuonioms produktų grupėms. Kiekvienai produktų grupei yra paruošti filtrai, kurie padeda pirkimų vykdytojui pasirinkti labiausiai tinkamus kriterijus. Kiekvienam atskiram kriterijui taip pat pateikiama parengta susisteminta informacija bei sąrašas, koku būdu užtikrinti jo įgyvendinimą sutarties vykdymo metu.

Mažai CO₂ į aplinką išskiriančių naujų gyvenamųjų pastatų projektavimo ir statybos darbų pirkimas naudojant gyvavimo ciklo vertinimą. Helsinkis (Suomija)

Projektas suteikia vertingos patirties vertinant CO₂ pėdsaką naujų pastatų projektavimo ir statybos darbų pirkimuose.

Pirkimo tikslas

Pirkimu buvo siekiama sumažinti projekto poveikį klimatui ir aplinkai, nustatant kelis minimalius reikalavimus ir vertinimo kriterijus, kuriais vadovaujamosi projektuojant ir statant. Siekiant sumažinti poveikį klimatui, iš tiekėjų buvo reikalaujama pateikti mažai CO₂ į aplinką išskiriančią sprendimą projektuojant ir įgyvendinant „[Asetelmakatu](#)“ projektą. Sprendimas turėjo atsižvelgti į pastatų gyvavimo ciklo emisijas (naudojant „[Bionova One Click LCA](#)“ įrankį) ir tai, kad statybvietėje nebūtų naudojamas iškastinis kuras.

Pirkimo dokumentuose keliami reikalavimai

Pirkimo objektas - pirkimas susijęs su keturių kokybiškų ir mažai CO₂ į aplinką išskiriančių medinių daugiabučių su požemine vieta projektavimu ir statyba.

Pirkime dalyvaujantys tiekėjai turėjo paslaugų ir darbų atlikimui taikyti trečiosios šalies patvirtintą aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartą.

Techninė specifikacija – pastatams taikomi darnumo reikalavimai:

- pastatuose turi būti naudojama atsinaujinanti energija. Minimalus reikalavimas, kad pastatuose būtų įrengta saulės energijos sistema. Rekomenduojami alternatyvūs atsinaujinantys energijos šaltiniai: geoterminis ir (arba) saulės elektrinės ir (arba) šilumos atgavimas iš nuotekų;
- garaže turi būti pastatyta elektromobilių įkrovimo stotelė;
- pastato karkasas turi būti medinės konstrukcijos ir kt.

Pasiūlymo vertinimo kriterijai - ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas buvo išrenkamas pagal kainos (iki 50 balų) ir kokybės (iki 50 balų) santykį. **Į kokybės kriterijaus vertinimą įėjo aplinkosauginiai reikalavimai bei CO₂ pėdsako gyvavimo ciklo skaičiavimai.**

Sutarties vykdymo sąlygos – sutarties vykdymo metu CO₂ pėdsakas bus skaičiuojamas du kartus: pirma, projektavimo etape ir antra, baigus statybas. Abu skaičiavimai turi būti lygūs arba geresni nei pasiūlymo vertinimo metu, kitu atveju pirkimo vykdytojas turi teisę tiekėjui pritaikyti sutartyje numatytas sankcijas.

Tačiau užsakovas, remdamasis šio projekto praktika, siūlytų CO₂ pėdsaką stebėti ne tik projektavimo etape ir atlikus statybos darbus, bet ir viso statybos proceso metu.

Rezultatas – pirkimo vertė apie 23 mln. eurų

Pirkimas buvo vykdomas atviro konkurso būdu. Kadangi medinių konstrukcijų statybininkų rinka Suomijoje palyginti nedidelė, buvo gauti tik du pasiūlymai. Abu tiekėjai pateikė labai panašias CO₂ pėdsako vertes, tačiau neatitiko visų minimalių reikalavimų, todėl užsakovas pradėjo derybų procedūrą.

Išmoktos pamokos:

- rinkos konsultacijos yra būtinos: dėl projekto skubos rinkos konsultacijos nebuvo vykdomos, tad pirkimo dokumentuose iškelti minimalūs reikalavimai negalėjo atliepti rinkos pasiūlos;
- pirkime naudojami klimato ir aplinkosauginiai kriterijai gali būti taikomi ir kitiems projektams. Ateityje būtų galima nustatyti minimalų CO₂ pėdsako lygį. Pirkimo dokumentuose turi būti skiriamas pakankamas dėmesys aplinkosauginiams kriterijams, remiantis šio pirkimo patirtimi jų svoris turėtų būti bent 20 procentų.

Plačiau apie pirkimą galite rasti [čia](#).